ABRAHAM, ITINERAR ŞI MODEL DE CREDINȚĂ

Lect. univ. dr. pr. Iulian FARAOANU[1]

Rezumat: Credința este o dimensiune esențială a ființei umane. Lucrarea de față își propune să scoată în evidență credința marelui patriarh Abraham, personaj biblic emblematic în ceea ce priveşte încrederea în Dumnezeu.
Credința lui Abraham va fi analizată sub două aspecte: mai întâi din perspectiva itinerarului raportului său cu Dumnezeu, apoi exemplul de statornicie şi perseverență al credinței sale. După fiecare tratare, va exista o aplicație pentru creştinii de astăzi.
La final, apare îndemnul la imitarea încrederii lui Abraham, omul care a crezut şi a sperat împotriva oricărei speranțe.
Cuvinte-cheie: Abraham, credința, itinerar, model, încredere, Dumnezeu.

Summary: Faith is an essential dimension of human being. This paper proposes itself to emphasize the faith of the great patriarch Abraham, emblematic Bible hero regarding the trust in God.
Abraham's faith will be analyzed under two aspects: firstly, from the perspective of the itinerary of his relationship with God, then the example of constancy and perseverance of his faith. After each treatment, there will exist something that is applied for nowadays Christians.
Finally, it appears the exhortation to imitate Abraham's trust, the man that trusted and hoped against any hope.
Key words: Abraham, faith, itinerary, model, trust, God.

Introducere

Problematica credinței este fundamentală şi vitală pentru creştin şi pentru Biserică. Inițiativa Sfântului Părinte de a propune un an dedicat credinței este salutară, şi pentru faptul că intenționează să ia în vizor baza vieții religioase, credința fiind piatra de temelie ce susține edificiul existenței creştine. Mergând pe aceeaşi linie a căutării fundamentelor, ar fi util să cercetăm rădăcinile credinței în Sfânta Scriptură, în Cuvântul lui Dumnezeu. Credința creştină este o realitate ce priveşte misterul lui Dumnezeu, or, sursa principală pentru a-l cunoaşte pe Dumnezeu este tocmai Biblia, acolo unde Domnul se revelează.

Tema acestei lucrări este inspirată din viața unui personaj biblic, şi anume Abraham. Vor fi câteva pagini care vor trata despre credința patriarhului,

[1] Institutul Teologic Romano-Catolic „Sf. Iosif" din Iaşi, email: faraoanu@yahoo.com.

văzut ca *model* şi *itinerar de credință*. După o clarificare terminologică a termenului *credință*, se vor reliefa două idei: 1) itinerarul de credință al lui Abraham; 2) exemplul său de încredere dedus din două texte din cartea Genezei şi din Scrisoarea către Romani. După fiecare punct, şi la final, va fi o aplicație tip actualizare.

În primul rând, etimologia cuvântului *credință*[2]. Unul dintre cei mai cunoscuți termeni referitori la „credință" în VT este rădăcina „aman"[3], care înseamnă a fi stabil, ferm, solid, de neclintit. Aplicat lui Dumnezeu, se poate spune că El este tăria, stânca pe care omul se sprijină. De aceea, credința, „emunah" (înseamnă şi fidelitate), nu e altceva decât o ancorare în Domnul, încredere în el. De fapt, pe el ne putem baza, pe el putem construi. Pentru omul biblic, aşadar, a avea credință echivalează cu a avea încredere[4], a te abandona în brațele lui Dumnezeu care îl susține pe credincios în orice situație, mai ales în cele dificile. Abraham, Moise, Isaia, însuşi poporul ales şi-au arătat încrederea că Domnul îşi va împlini cuvintele şi făgăduințele protejând şi mântuind individul sau comunitatea.

Pe lângă aceşti termeni, există şi cuvântul „amin", un participiu cu următoarea semnificație: ceea ce iese din gura lui Dumnezeu merită încredere deplină, este adevărat pentru a fi crezut şi e stabil pentru a orienta bine viața.

Credința biblică despre care este vorba aici trebuie înțeleasă pornind de la raportul omului cu Dumnezeu. În acele vremuri existența lui Dumnezeu era ceva clar pentru toți, nimeni nu spunea „Dumnezeu nu există". Dumnezeu există, e un adevăr esențial, problema era cum se poate intra în contact cu divinitatea (unde e Dumnezeu, cum acționează?), cum îl întâlneşte omul pe Dumnezeu. Această întâlnire are loc în sfera credinței. Ca şi în cazul lui Abraham, apare o relație de tip personal. De fapt, patriarhul nu percepe un Dumnezeu impersonal care trebuie descoperit în astre sau în forțele naturii, ci un Dumnezeu persoană, care se interesează de om, intervine în viața lui (lui Abraham îi promite şi oferă o țară şi o descendență). Aşadar, credința este un act de încredere într-o Persoană.

Examinând o serie de referințe din VT, credința[5] s-ar putea descrie astfel: „cunoaşterea sau recunoaşterea lui YHWH, a puterii sale stăpânitoare

---

[2] Cf. „Fede", în P. Rossano, ed., *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, San Paolo, Cinisello Balsamo 1988.

[3] „Aman", în L. Koehler – W. Baumgartner, *A Bilingual Dictionary of the Hebrew and Aramaic Old Testament*, Brill, Leiden – Boston – Köln 1998.

[4] „Hemin", forma *hifil* apare de 52 de ori în VT.

[5] Credința este o reacție la acțiunea primară a lui Dumnezeu (A. Weiser).

şi salvatoare, revelată de-a lungul istoriei, sub forma încrederii în promisiunile sale, a ascultării faţă de poruncile sale"[6].

NT continuă tradiţia semantică a VT. Substantivul „pistis" şi verbul „pisteuo"[7] exprimă aceeaşi idee a încrederii, a credincioşiei în raport cu fidelitatea şi ascultarea de Dumnezeu, de Cuvântul şi planul său. Credinţa omului biblic din NT trebuie să se asemene cu cea a lui Cristos, exemplu suprem de încredere filială, de fidelitate şi ascultare faţă de voinţa divină (cf. *Lc* 23,46: „Tată, în mâinile tale încredinţez sufletul meu"). Însă Cristos este şi piatra din capul unghiului pe care putem construi edificiul credinţei: de fapt, noi devenim fii ai lui Dumnezeu numai în Fiul unic, în el avem împăcarea cu Tatăl, filiaţiunea şi alianţa nouă. De aceea, a crede nu e altceva decât a ne întemeia toată viaţa pe Isus Cristos.

Credinţa este şi recunoaşterea lui Isus drept Mesia, contemplând moartea şi învierea sa (*Mc* 15,32). Pentru cartea Faptele Apostolilor, credinţa este o dimensiune importantă a vieţii, creştinii fiind denumiţi de fapt „cei credincioşi" (*Fap* 2,14-36). Pentru Paul, în scrierile căruia termenul *credinţă* apare de 242 de ori, credinţa echivalează cu cunoaşterea şi acceptarea misterului pascal şi a persoanei lui Cristos. Pe de altă parte, Ioan foloseşte mai mult verbul „a crede" (de 98 de ori).

Încercând creionarea unei definiţii a credinţei, s-ar putea conchide: credinţa „este răspunsul integral al omului dat lui Dumnezeu care se revelează ca mântuitor al său şi include acceptarea mesajului salvific şi supunerea plină de încredere faţă de cuvântul său. În credinţa veterotestamentară accentul cădea pe aspectul de încredere, în cea neotestamentară iese în evidenţă aspectul de adeziune la mesajul creştin"[8].

De ce s-a ales tocmai Abraham? Deoarece el este părintele nostru întru credinţă. Ar putea fi şi intenţia de a corecta unele aspecte din viziunea noastră despre acest patriarh. Pentru noi, ca şi pentru tradiţia iudaică, Abraham este mare prin gestul său de a accepta jertfirea unicului său fiu şi prin supunerea la cererea Domnului de a părăsi propria ţară. Însă măreţia lui Abraham se arată în credinţa sa: a fost drept prin credinţă; gesturile sale, fie părăsirea ţării, fie jertfirea lui Isaac, sunt, în realitate, consecinţe ale credinţei sale.

O altă întrebare se referă la izvoarele din care îl cunoaştem pe Abraham[9]? Izvoarele principale sunt cartea *Genezei* şi unele scrieri de după exil.

---

[6] „Fede", în P. Rossano (ed.), Nuovo Dizionario di Teologia Biblica.

[7] „Pistis", în F.W. Danker, ed., *A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature*, Chicago Press, Chicago and London 2000.

[8] J. Alfaro, „La fede come dedizione personale dell'uomo a Dio e come accettazione del messaggio cristiano", *Concilium* 3 (1967) 68.

[9] Cf. C.M. Martini, *Abramo nostro padre nella fede*, Borla, Roma 1983, 23-28.

În VT numele Abram[10] apare de 60 de ori, în timp ce Abraham (ar putea fi un nume teologizat) de 174 de ori, de cele mai multe ori în *Geneză* (de 18 ori apare şi în *Levitic*, *Deuteronom*, iar în cărțile istorice doar de 15 ori). În NT numele Abraham apare de 72 de ori, fiind, după numele lui Moise (cu 80 de apariții), cel mai frecvent. Pasaje emblematice sunt cele din imnurile *Magnificat* (*Lc* 1,55: „după cum a promis părinților noştri, lui Abraham şi urmaşilor lui în veci") şi din *Benedictus* (*Lc* 1,73: „şi-a amintit de jurământul făcut lui Abraham"). Demnă de amintit este referința din *Rom* 4 (cf. *Gal* 3).

Până la urmă, cine este Abraham? Este unul dintre personajele cele mai celebre din VT, alături de Moise, Iacob, David. Era un *seminomad*. În călătoriile sale împreună cu turmele, a reuşit să îl descopere pe Dumnezeu şi să stabilească o relație cu el. S-au făcut multe cercetări şi eforturi pentru a confirma existența istorică a acestui patriarh. Dacă a existat în mod real sau nu, probabil nu e lucrul cel mai important (pe deasupra, istoria biblică este una teologizată, nu neapărat o corespundere exactă de date şi evenimente). După aceea, dincolo de imaginea personajului istoric, e important de văzut cum a acționat Dumnezeu în viața lui Abraham şi care a fost comportamentul său, el fiind propus ca model.

Biografia lui Abraham poate fi descrisă pe scurt astfel: Abraham, fiul lui Terach, emigrează[11] de la Ur din Caldeea (actualul Irak) spre nord la Haran, un nod comercial de caravane la granița dintre Turcia şi Siria. De aici se îndreaptă către Canaan împreună cu soția sa, Sara, şi nepotul său, Lot. Din cauza unei foamete, este constrâns să coboare în Egipt. Acolo patriarhul se prezintă drept fratele Sarei[12], iar aceasta va intra în haremul faraonului. În ciuda confuziei, până la urmă Sara va fi înapoiată soțului. Nu după mult timp, din cauza neînțelegerilor, Lot se separă de unchiul său: Abraham rămâne în Canaan, iar Lot se stabileşte în regiunea Sodomei (*Gen* 13). În ceea ce priveşte viața de familie, observând lipsa urmaşilor, Sara ia inițiativa şi o oferă soțului pe sclava sa Agar, din care se va naşte Ismael. Surprinzător, la scurt timp, Sara va rămâne însărcinată şi îl va naşte pe Isaac (Agar şi Ismael vor fi izgoniți). Sara va muri la Hebron,

---

[10] Abram era un nume destul de răspândit în Orientul antic; etimologic ar putea însemna: tatăl este înălțat, preamărit (sau tatăl iubeşte). Unii au asociat numele cu paternitatea pentru tribul „rhm".

[11] Plecarea lui Abraham s-ar putea încadra în mişcările migratoare de la începutul mileniului al II-lea î.C. în zona Semilunei fertile.

[12] Exista în dreptul din Mesopotamia uzanța de a declara soția drept soră pentru a nu înstrăina bunurile familiei (mai apoi, uneori soția faraonului era numită „sora"). Se subliniază aici pericolul la care era expus un clan printre străini, dar mai ales protecția din partea Domnului. Alte dificultăți se pot datora tradițiilor şi evoluției textului.

iar Abraham o va înmormânta într-un pământ cumpărat de el (peştera Macpella), aceasta fiind o garanție a posesiei țării.

Însă dincolo de elementele biografice, trebuie subliniat că Abraham este un *tip*[13], îl reprezintă de fapt pe Israel care îl caută pe Domnul. Ar putea fi, prin extensie, simbolul oricărei comunități care îl caută pe Dumnezeu; sau să-l simbolizeze pe fiecare om pelerin, viața nefiind altceva decât un pelerinaj, un drum în urmarea Domnului.

De asemenea, Abraham este *tată* al tuturor celor ce îl caută pe Dumnezeu[14]: creştini, evrei, musulmani. Abraham este părinte pentru cele trei religii: ebraism (tipul celui drept), islamism (prietenul lui Dumnezeu, primul musulman autentic) şi creştinism (tatăl nostru în credință). Acest lucru ne face să credem că toți oamenii sunt frați între ei.

Dar tată în ce sens? În primul rând, tată în sens real, el fiind strămoşul poporului pe linie genealogică: genealogia din *Mt* 1 îl aşază în fruntea listei pe Abraham, care l-a născut pe Isaac, Isaac pe Iacob ş.a.m.d., iar la finalul genealogiei apare Cristos care ne-a generat pe noi toți în calitate de creştini. Aşadar, toți, fie cei circumcişi, membri ai lui Israel, fie cei necircumcişi, membri ai Bisericii, sunt fii şi urmaşi ai lui Abraham.

În al doilea rând, Abraham este tată în sens exemplar: ne arată calea, este exemplu de căutare. Abraham este un *model-exemplu*, itinerarul său, cu grijile, dificultățile, întrebările sale, se poate aplica pentru fiecare creştin. În acelaşi timp, e un model de convertire la Dumnezeul unic şi model de răspuns la vocația adresată. În pelerinajul credinței, el dă dovadă de deschidere, disponibilitate, se încredințează Domnului în mod total şi liber.

1. Itinerarul de credință al lui Abraham (când şi cum?)

Punctul de plecare este următorul: când şi cum l-a cunoscut Abraham pe Dumnezeu? Cum a ajuns el la credință? În *Gen* 12,1-5, text reluat de *Înț* 10,5, se spune că Dumnezeu i s-a adresat patriarhului invitându-l să iasă din casa tatălui său şi să se îndrepte către necunoscut. Pasajul biblic sugerează că Abraham primeşte cuvântul Domnului în mijlocul vieții cotidiene, normale. De asemenea, Abraham era inserat într-un grup uman (într-un anumit mediu), avea soție, familie şi nu renega apartenența şi rădăcinile sale.

Chemarea lui Abraham are ca fundal dispersia popoarelor şi confuzia de la Babel. Dumnezeu pare să nu fie de acord cu modul de organizare şi de trăire al națiunilor. Ca şi în cazul potopului, vrea să înceapă ceva nou. În fața haosului cauzat de păcatul şi vina oamenilor, Domnul intervine pentru

---

[13] Cf. C.M. MARTINI, *Abramo nostro padre nella fede*, 18-22.

[14] Ceea ce este interesant e apariția expresiei „Dumnezeul lui Abraham".

a crea sau re-crea. De asemenea, are în vedere unitatea, intenţia de a constitui un popor unic.

Unii s-au întrebat ce făcea Abraham înainte de momentele relatate în *Gen* 12. Exista probabil o situaţie de confuzie şi răutate, cum sugerează imaginea cu Turnul Babel. Însă textul nu relatează cum a ajuns Abraham la cunoaşterea lui YHWH, la credinţă. Probabil, la început era un politeist, practica astrologia, drept dovadă fiind referinţa la stelele cerului. De asemenea, e posibil să fi fost la curent cu sacrificiile umane (cf. jertfirea propriului fiu).

O primă întrebare: când ajunge Abraham la credinţă?[15] Izvoarele rabinice oferă trei variante: prima, pe când avea un an, printr-o revelaţie extraordinară; a doua, pe când avea vârsta de trei ani; şi a treia, la vârsta de 48 de ani, după multe căutări chiar pe căi greşite.

Abraham este părinte al tuturor, iar drumul său de credinţă este o paradigmă. Făcând o aplicaţie: *când îl cunosc oamenii pe Dumnezeu*, când ajung ei la credinţă?

O parte dintre oameni ajung la credinţă chiar de la începutul vieţii, la circa un an; aici se încadrează cei botezaţi, cei ce au primit darul credinţei imediat după naştere, mărturisirea de credinţă fiind asumată de părinţi şi naşi la botez.

O altă parte ajung la credinţă în jurul vârstei de trei ani, în timpul copilăriei: e vorba despre cei ce primesc o educaţie religioasă în familie: părinţii îi învaţă semnul sfintei cruci, rugăciunile de bază, îi conduc apoi la prima împărtăşanie şi la mir.

O a treia categorie sunt cei ce ajung să îl cunoască pe Dumnezeu la o vârstă adultă, poate chiar la 48 de ani. Sunt cei ce rătăcesc în căutări, frământări, aşa cum s-a întâmplat cu sfântul Augustin. Sau pot fi cei ce au trăit o experienţă religioasă de suprafaţă, mediocră: aveau impresia că îl cunosc pe Dumnezeu, însă, în realitate, erau departe de credinţa în el.

A doua întrebare: cum a ajuns Abraham la credinţă? Există tot trei variante. În prima, Dumnezeu este descoperit datorită educaţiei din familie. Filon, în *Tratatul despre virtuţi,* spune: Abraham era caldeu, a trăit într-un mediu unde se practica astrologia; acolo şi-a format o idee despre Cel ce este Unul, principiul a toate, creatorul Universului, ajungând mai apoi să mărturisească credinţa într-un Dumnezeu unic.

A doua variantă sugerează că Dumnezeu este cunoscut luând decizia de a respinge idolatria practicată în familie. *Cartea Jubileelor* povesteşte că la vârsta de 14 ani Abraham se separă de tatăl său, deoarece nu mai dorea

---

[15] Cf. C.M. Martini, *Abramo nostro padre nella fede*, 30-40.

să se închine la zei falşi; nereuşind să îl convingă pe tatăl său să renunţe la idoli, le va da foc.

Ultima versiune, confirmată de *Gen* 14,22; 15,5, afirmă că Abraham îl descoperă pe Dumnezeu contemplând stelele cerului, trecând de la lucrurile create la Creator (ar fi fost un fel de teologie naturală). Probabil, se conturase ideea unui Dumnezeu ce acţionează ca un ceas, ritmează totul, iar patriarhul se adapta la acest ritm.

În opinia unora, Abraham ar fi trecut de la cunoaşterea lui „El", Dumnezeul cerului care stăpânea aştrii şi dicta ritmul anotimpurilor pentru lumea acea de păstori şi agricultori, la YHWH/ Dumnezeu misterios care coboară în viaţa omului, apare pe munte, îi vorbeşte şi acţionează în favoarea lui; un Dumnezeu imprevizibil, care nu se poate controla sau instrumentaliza.

Însă cea mai veridică versiune este următoarea: Abraham era politeist asemenea tuturor celor din jurul său. Într-una dintre zile, cuvântul lui Dumnezeu îl interpelează; Abraham răspunde şi se converteşte, punându-şi încrederea în Domnul şi viaţa în mâinile sale. Abraham răspunde unei chemări, se transformă, încercând să fie mereu în sintonie cu voinţa divină.

A doua aplicaţie: *cum ajung oamenii* să îl cunoască pe Dumnezeu?

O primă categorie sunt cei ce beneficiază de o educaţie religioasă în familie, făcând primii paşi în credinţă după normele tradiţiei. Însă tradiţia creştină se prezintă adesea fadă, rutinată; există mult ritualism, formalism, se insistă pe porunci, sacramente, articole din Crez, iar credinţa riscă să fie una de convenienţă, fără dinamism, fără viaţă. În acest caz, ar fi nevoie de o revitalizare, de o cunoaştere mai directă, personală, a lui Dumnezeu.

Un al doilea grup sunt cei ce ajung să îl cunoască pe Dumnezeu părăsind familia sau mediul religios indiferent şi mediocru în care trăiau. Aceste persoane hotărăsc să se opună idolatriei şi decid să meargă împotriva curentului la modă. Aici poate apărea riscul unor convertiţi fixaţi pe anumite idei, sau chiar fanatici, oameni care şi-au format o idee proprie despre religie; au creat o ideologie pe care nu o confruntă cu alţii.

O a treia categorie, probabil mai romantică, ar putea fi formată din cei care ajung la Creator plecând de la contemplarea lucrurilor create, de la minunăţiile naturii şi ale Universului (descoperă arhitectul Universului, Absolutul). Această cunoaştere este totuşi o experienţă prea personală şi riscă să proiecteze o percepţie proprie despre Dumnezeu. De asemenea, induce la tendinţe manipulatoare, omul îl cunoaşte pe Dumnezeu şi dispune de el.

O ultimă categorie, care ar trebui să fie cea mai consistentă, e constituită din persoanele care vor să aibă o relație personală cu Dumnezeu şi cu Cuvântul său. Şi Abraham s-a convertit în urma apelului adresat de cuvântul divin. Ei recunosc primatul Domnului. El, Cel Absolut, Lumina, ia inițiativa şi intră în viața fiecăruia, chiar dacă în mod misterios. Se lasă apoi călăuziți şi modelați de Dumnezeu. Până la urmă, e vorba despre *vocație*, Dumnezeu îl cheamă pe fiecare pe nume. Apoi despre *convertire*, modelarea propriei persoane după voia şi planul Domnului.

În ceea ce priveşte itinerarul credinței, se poate observa o transformare progresivă a lui Abraham în sfera raporturilor cu Dumnezeu şi cu ceilalți.

Întâi de toate, relația cu Dumnezeu[16]. De la tăcerea din prima pagină, unde Abraham nu rosteşte nici un cuvânt când este chemat (cf. *Gen* 12,1-5), la dialogul animat dintre patriarh şi Domnul atunci când mijloceşte pentru Sodoma: credința se transformă în rugăciune de mijlocire, având certitudinea că Domnul ascultă. Prin intermediul dificultăților întâmpinate, Abraham a învățat ceva mai mult despre Dumnezeu: a devenit un prieten al Domnului, o persoană căreia El îi revelează proiectele. Este vorba despre o familiaritate deprinsă de Abraham, dar şi despre un drum de credință; prin pedagogia divină, Abraham a fost condus către acte de credință din ce în ce mai solicitante. Ultimul gest va fi jertfirea fiului, ca un soi de punct culminant. Aşadar, *credința lui Abraham evoluează*.

În acest parcurs formativ, Dumnezeu este protagonistul. El vorbeşte primul. Abraham nu are altceva de făcut decât să asculte. Voința lui Dumnezeu se înțelege dacă se ascultă… Pe de altă parte, tăcerea descoperă şi capacitatea de a avea o „privire de credință” asupra lucrurilor care se întâmplă, văzând în toate prezența lui Dumnezeu.

Însă este loc şi pentru Abraham, protagonist în felul său, prin dubiile, întrebările, greşelile, maşinațiunile sale. Domnului nu îi este frică de toate acestea, nu îi reproşează nimic. Dimpotrivă, Dumnezeu vine în ajutor în aceste situații de criză, furnizând mijloace pentru ca Abraham să poată recăpăta încrederea şi să pornească iar la drum (semne, cuvinte).

Abraham este protagonist şi pentru faptul că pune la dispoziție întreaga sa persoană, exprimând credința prin fapte: îi dă lui Lot terenurile cele mai bune, refuză bunurile regelui din Sodoma, o apără pe Sara, este

---

[16] Abraham oferă şi o viziune despre divinitate: Dumnezeul istoriei, un Dumnezeu viu, al lui Abraham, Isaac şi Iacob. Acest Dumnezeu rămâne învăluit în mister, este mereu înaintea noastră, ne depăşeşte. Credința are în față un Dumnezeu misterios (manifestarea sa în episodul cu jertfirea lui Isaac) care atrage, fascinează, însă nu poate fi captat. E un Dumnezeu situat în fața noastră, asemenea unei himere. Plecând de aici, credința e mereu o angoasă, o căutare (cf. *Ps* 62,1; 42,2-3; *Ier*). E o credință care priveşte mereu înainte şi speră.

preocupat de destinul lui Ismael, îşi circumcide clanul, îi primeşte pe pelerinii sosiţi la Mambre şi, mai ales, mijloceşte pentru Sodoma. Există un salt calitativ şi în comportamentul faţă de alţii. Apare astfel în mod clar integritatea-dreptatea sa.

Sintetizând, itinerarul de credinţă al lui Abraham rămâne unul emblematic, plecând de la momentul cunoaşterii lui Dumnezeu căruia îi oferă credinţa şi continuând cu momentele în care se arată încrederea. Pe Dumnezeu nu îl cunoaştem întru totul, nu l-am văzut vreodată, nu ştim exact cine e, dar ştim că acţionează în noi şi în viaţa noastră şi ne punem toată încrederea în el: aceasta este credinţa. Mai apoi, trebuie ţinut cont de drumul sinuos pe parcursul căruia credinţa este încercată şi călită.

2. Modelul de credinţă al lui Abraham

Un prim text din care rezultă credinţa lui Abraham este cel din *Gen* 12. *Gen* 12,1-5 începe astfel: „Dumnezeu a spus lui Abram". Fraza se aseamănă cu cea din *Gen* 1,1-3: „Dumnezeu a spus: să fie lumină". Aşadar, povestea vieţii lui Abraham debutează cu un cuvânt al lui Dumnezeu. Expresia iniţială ne spune, întâi de toate, că Domnul are iniţiativa, el creează, el vorbeşte. Dumnezeu îl caută pe Abraham, şi nu invers. Mai apoi se poate vedea cum cuvântul divin intră în dialog cu omul. Dumnezeu îl caută şi îl întâmpină pe patriarh şi i se adresează în mod direct, la persoana a doua singular.

În al doilea rând, cu Abraham se începe iar de la zero. Abraham e un început. Cu el are loc o nouă creaţie, se deschide o nouă pagină a istoriei.

Este interesantă alegerea patriarhului: nu era un erou, ci un om simplu, obişnuit, bătrân, de acum incapabil să procreeze. O explicaţie poate fi misterul chemării gratuite a Domnului, o alegere în vederea universalităţii care face din patriarh paradigmă pentru orice om din orice epocă.

În continuare sunt redate cuvintele Domnului. Ce conţine cuvântul? Într-o primă fază, un imperativ, cuvântul fiind înţeles de multe ori ca o poruncă: ieşi, părăseşte! Lui Abraham i se cere să lase totul, nu doar familia şi casa, ci chiar ţara sa, cultura, mentalitatea, aşadar, o detaşare totală. Există un crescendo în această abandonare a siguranţelor: mai întâi să lase ţara – apoi patria – şi la final casa. Se poate observa, de asemenea, cum în faţa chemării divine Abraham nu pune nici o întrebare, nu ezită (aşa cum avea să fie în cazul lui Moise, Ieremia), ci se supune şi pleacă din pământul său natal la vârsta de 75 de ani.

Referitor la destinaţie, nu se indică exact unde ar trebui să meargă Abraham, el călătoreşte către necunoscut. Cuvântul cere un act de abandonare totală, Abraham trebuie să renunţe la planurile sale şi să se încreadă

în proiectul Domnului. Abraham nu ştie drumul, nu are clară nici ținta. Asta sugerează că viața de credință are aspecte obscure, nu e totul limpede.

Cuvântul nu e doar o poruncă, ci conține şi făgăduințe. De fapt, insistența nu e asupra imperativului (a ieşi), ci asupra promisiunilor (binecuvântarea-promisiune străbate toată Biblia). În realitate, de 5 ori se repetă cuvântul „binecuvântări": *te voi binecuvânta; vei deveni binecuvântare; voi binecuvânta pe cei ce te vor binecuvânta; în tine vor fi binecuvântate toate neamurile*. Se demonstrează astfel că promisiunile divine întrec orice calcul omenesc: sunt binecuvântări, o plinătate de perspective: prosperitate, protecție divină, viitor strălucit. În esență însă era făgăduința unei țări (*Gen* 13,14-18; 15,18), deşi țara era locuită de canaaneeni, iar Lot alesese partea bună a țării. Apoi, făgăduința unei descendențe. În fine, se afla şi promisiunea unui nume în contrast cu numele pe care doreau să şi-l facă popoarele (cf. *Gen* 11).

Dumnezeu oferă darul său, iar acest fapt exclude mândria efortului omului. Credința cere ca Dumnezeu să fie în prim-plan, nu neapărat răspunsul nostru. Credința este încredere în superioritatea a ceea ce Domnul ne oferă, daruri spirituale ce întrec orice imaginație.

Aşadar, accentul este pus pe ceea ce Dumnezeu promite, nu pe ceea ce Domnul cere să se abandoneze. Similară este experiența exodului, unde se cere adeziunea la eliberarea lui YHWH uitând siguranța conferită de oalele de carne din Egipt. Ceea ce Dumnezeu promite este infinit mai mare decât ceea ce se lasă. Însă există aspectul realizării făgăduințelor în viitor. Cuvântul şi fidelitatea divină au o conotație viitoare, escatologică.

Aceasta este una dintre situațiile vieții patriarhului, dar Dumnezeu se revelează deseori, rosteşte cuvântul său, intervine pentru a duce la îndeplinire planul său. Intervențiile sale vizau şi maturizarea credinței lui Abraham. Un episod interesant este cel al intervenției lui Abraham în favoarea Sodomei. Rugăciunea de mijlocire are la bază credința că Domnul ascultă[17].

Un alt episod este cel al cererii de a-l jertfi pe Isaac. Din relatare se poate deduce modul misterios de a acționa al Domnului. Domnul vorbeşte şi îl pune la încercare pe patriarh, pentru ca acesta să îl vadă pe Dumnezeu în manifestarea sa. Episodul subliniază însă şi credința lui Abraham, credință concretizată în ascultare față de Cuvânt (face exact cum îi porunceşte) şi în frică de Domnul: teama reverențială, prin care îl pune pe Dumnezeu mai presus de toate, chiar deasupra unicului fiu iubit, cel care era garanția promisiunii. Credința adevărată este a te încrede în Domnul chiar atunci când se pare că îți ia totul. Credința implică a muri pentru a te naşte din nou.

---

[17] Este şi o întrebare cu privire la modul în care conduce Dumnezeu destinele istoriei: oare îl vei nimici pe cel drept împreună cu cel păcătos?

Acest Cuvânt al lui Dumnezeu îl provoacă pe Abraham cu privire la aspectele fundamentale ale existenţei sale. În primul rând, Abraham se afla într-o situaţie socială bună, era la casa lui, avea bogăţii, un echilibru oarecare. De ce totuşi să părăsească mediul în care trăia? Pentru că Abraham nu avea o ţară a sa, era nomad, aceasta era condiţia sa. Domnul i se adresează pentru a-l aşeza într-o ţară care să fie proprietatea sa. Abraham crede în promisiunea ţării: de trei ori se reînnoieşte această făgăduinţă: 12,7; 13,15; 15,18.

În al doilea rând, Abraham avea o familie, o soţie, dar nu avea fii, era cumva fără viitor (cine ar fi moştenit bunurile sale?). În privinţa descendenţei, apar slăbiciuni în credinţa patriarhului. Astfel, s-a gândit să rezolve problema de unul singur, de aceea, l-a propus pe Eliezer drept moştenitor al său. Mai apoi, a acceptat îndemnul Sarei de a avea un fiu de la sclava Agar. Însă Domnul trece peste slăbiciunile lui Abraham. Prin cuvântul său îl interpelează şi îi promite urmaşi, o viaţă cu viitor.

Aşadar, Domnul intervine şi îi făgăduieşte ceva măreţ: o ţară mare pe care abia putea să o străbată cu piciorul şi o seminţie numeroasă, un popor.

Cele două promisiuni sunt sinteza unei făgăduinţe mai mari. De fapt, lui Abraham i se promite o viaţă nouă, un viitor luminos. Patriarhul acceptă provocarea: „lasă vrabia din mână pentru cea de pe gard"! Renunţă la ceva sigur, tangibil: lasă un pământ pe care îl vede pentru unul necunoscut; lasă cercul de rude, cunoştinţe, pentru o descendenţă care ar trebui să vină. E până la urmă un risc: încrederea în promisiuni incerte şi viitoare. Dar, prin credinţă, el este deja părtaş la ceea ce Dumnezeu promite. *Mc* 1,17-18 este un pasaj ce se poate pune în paralel: „Veniţi după mine şi vă voi face pescari de oameni". Acelaşi imperativ se găseşte în *Gen* 12,1-5: lăsaţi casa voastră şi urmaţi-mă. La fel se întâmplă şi cu viitorul promisiunii: „vă voi face pescari de oameni", adică părinţi ai unui popor mare. În ambele cazuri e vorba despre o schimbare radicală, o nouă viaţă, un nou statut. Spre deosebire de Abraham care pleacă cu bunurile şi soţia sa, ucenicii lasă absolut totul, urmarea lui Cristos fiind mai radicală.

În concluzie, *Gen* 12 subliniază modelul de credinţă exprimat prin încrederea în cuvântul Domnului şi ascultarea faţă de El. Abraham se demonstrează a fi opusul lui Adam, cel care nu a avut încredere şi nu a ascultat de Dumnezeu.

Un al doilea text de referinţă de unde reiese credinţa lui Abraham se află în *Gen* 15,1-6. Textul trebuie analizat ţinând cont de cele două promisiuni făcute patriarhului de Domnul: o ţară-un pământ care să îi aparţină şi făgăduinţa unei descendenţe numeroase. Analizând textul, acesta are următorul parcurs:

- consolarea din partea lui Dumnezeu (nu te teme, voi fi cu tine); protecţia divină.

- plângerea lui Abraham că nu are urmaşi. Abraham îşi face curaj şi exprimă dubiile şi amărăciunea sa. Se dovedeşte astfel cum credinţa are ezitări, temeri, dificultăţi, toate însă pot fi depăşite.

- Dumnezeu îl asigură că va fi tatăl unui popor numeros ca stelele cerului. Dar pentru a învinge dubiul şi pentru a continua să creadă, Abraham trebuie mai întâi să iasă din orizontul său mic şi închis. De aceea, Domnul l-a condus afară. După aceea, era necesar să schimbe direcţia privirii: *priveşte stelele cerului*. Şi, în fine, să nu uite marea putere a lui Dumnezeu: *numără stelele, dacă poţi*. Ieşind din lumea lui şi privind către cer, Abraham poate să îşi dea seama că ceea ce este imposibil omului este posibil la Dumnezeu.

- încheierea cu afirmaţia: *Abraham a crezut şi i-a fost socotită*[18] *aceasta ca dreptate*. În aceste cuvinte simple este sintetizat portretul lui Abraham. El a crezut, adică a avut încredere. Aceasta este, de fapt, definiţia lui Abraham: omul care a crezut. Iar credinţa i-a fost considerată (acreditată) ca dreptate în faţa lui Dumnezeu. Abraham este drept prin credinţa sa. Iar această dreptate a lui Abraham se bazează pe dreptatea lui Dumnezeu fidel care duce la îndeplinire promisiunile sale. La nivel personal, dreptatea (adică relaţia corectă dintre om şi Dumnezeu) este dobândită plecând de la încrederea în Domnul şi se exprimă prin conformitatea cu voinţa divină exprimată în promisiuni.

Afirmaţia centrală a textului rămâne cea referitoare la credinţa lui Abraham, prin care el devine drept în faţa lui Dumnezeu. În *Rom* 4, sf. Paul reia acest verset şi îl discută prin prisma tezei justificării prin credinţă. În viziunea sf. Paul, credinţa este singura cale pentru a fi drept în faţa lui Dumnezeu (a avea un raport bun, de prietenie, cu El). Tema credinţei este discutată adesea în confruntarea cu legea lui Moise şi pretenţia acesteia de a justifica. Legea însă nu are puterea să îl schimbe pe om din interior şi este incapabilă să ofere viaţa. Faptele legii nu pot mântui, credinţa este cea care îndreptăţeşte, mântuieşte şi dă viaţă.

În optica paulină, credinţa este, întâi de toate, un act simplu, la îndemâna oricui, nu implică raţionamente sofisticate, nu cere activităţi complexe. Fiecare om poate face un act de încredere în Domnul. În acelaşi timp, nu e ceva exterior, cum se dovedeau a fi faptele legii, ci un act interior.

În al doilea rând, credinţa este actul pe care nu mi-l pot atribui, ea fiind un dar gratuit al lui Dumnezeu. De aceea, credinţa exclude efortul omenesc

[18] „Acreditat"- un verb folosit de către preoţi pentru a autentifica victima ca fiind corespunzătoare pentru jertfire. Încrezându-se în Dumnezeu, Abraham a împlinit jertfa sa perfectă.

şi mândria personală; e încredere, încredinţare în braţele lui Dumnezeu. În cadrul argumentărilor din *Scrisoarea către Romani*, Paul exclude orice laudă sau mândrie pentru vreun privilegiu. În acelaşi timp, prin credinţă, şi nu prin respectarea Legii, omul se poate prezenta în mod corect în faţa lui Dumnezeu: cu mâinile goale, recunoscând statutul de creatură limitată, care are nevoie de darul şi iertarea divină.

Totuşi, chiar dacă rămâne un dar, credinţa implică un act de adeziune din partea omului, manifestarea încrederii. Ea cere o atitudine de deschidere către Domnul, primirea persoanei şi a acţiunii sale.

În al treilea rând, credinţa este aceea care îi face egali pe toţi: anulează orice tip de diferenţiere, între iudei şi greci (şi iudeul şi păgânul au acces la credinţă), între bărbaţi şi femei (nu ţine cont de circumcizie).

Aşadar, credinţa în Isus Cristos mort şi înviat ne constituie drepţi, ne introduce din nou în sfera alianţei (chestiune relaţională), ne reconciliază cu Dumnezeu.

Textul din *Gen* 15 subliniază modelul de credinţă exprimat prin încredere în realizarea făgăduinţelor: a crezut şi, astfel, a devenit drept; credinţă şi speranţă în darurile lui Dumnezeu care întrec orice imaginaţie. Abraham e model deoarece recunoaşte primatul lui Dumnezeu, ascultă de glasul lui, are încredere în cuvântul său, percepe în fiecare eveniment sau etapă a vieţii sale mâna Domnului şi demonstrează credinţa sa şi prin fapte.

3. Concluzii: imitarea credinţei lui Abraham

Din analiza precedentă rezultă că dimensiunea credinţei, în esenţa ei, înseamnă încredere. Abraham excelează în acest sens. Dă dovadă de o atitudine de primire şi disponibilitate totală. Are încredere că va avea un fiu, deşi era mult înaintat în vârstă (*Gen* 18,14); crede cu tărie şi împotriva oricărei speranţe că se vor realiza făgăduinţele divine.

„Omul îşi întemeiază existenţa pe Dumnezeu, pe misterul cuvântului şi harului său: renunţă să trăiască încrezându-se în sine, în oameni, în lume, pentru a se abandona total altuia transcendent, Absolutului ca dragoste; el depăşeşte orizontul raţiunii şi acceptă ca adevăr absolut revelaţia lui Dumnezeu în Cristos; iese din cadrul iubirii de sine şi se abandonează harului divin, singura garanţie a mântuirii”[19].

După aceea, credinţa se traduce prin ascultare, supunere. Ascultarea trebuie încadrată în categoriile alianţei: nu e supunere oarbă ce ar duce spre îndeplinirea mecanică a unor porunci, şi nici fugă de ascultare invocând autonomia. Ascultarea este o expresie a iubirii faţă de Dumnezeul

---

[19] J. ALFARO, „Foi et existence”, *Nouvelle Revue Theologique* 90 (1967) 567.

alianței. Ascultarea devine supunere prin credință față de Dumnezeu care are un plan de iubire ce duce la realizarea integrală a ființei umane.

La întrebarea cum se manifestă această credință în mod concret, se poate folosi analogia atitudinii unui prunc față de mama sa: recunoaşterea şi arătarea dependenței față de ea; încrederea în ocrotirea şi ajutorul mamei, arătând că viața depinde în totalitate de ea.

Aprofundând, se pot trage următoarele concluzii. În primul rând, credința este situată într-o sferă relațională: e, de fapt, încrederea într-o persoană, în Dumnezeu care promite şi realizează în mod sigur făgăduințele sale pecetluite în legăminte. Comunitatea şi individul îşi pun încrederea într-un Dumnezeu[20] cu care se relaționează în cadrul alianței, e Dumnezeul legământului încheiat cu Abraham, Isaac, Iacob etc. În această perspectivă, credința trebuie să fie o realitate dinamică, nu una statică.

În al doilea rând, credința ar trebui să fie una cât mai realistă, concretă, aşa cum e şi limbajul VT. Credința nu e un concept abstract, nu face parte din lumea ideilor. A crede înseamnă a fi convins de intervenția lui Dumnezeu în viața individului sau a comunității; e o realitate palpabilă, e ceva ce se poate simți şi trăi prin experiență. Chiar dacă Domnul e invizibil, El îşi face simțită prezența în nenumărate cazuri. În credință se realizează întâlnirea misterioasă cu Domnul. Pe această linie, ar trebui valorificată mai mult aura de mister: detaliile despre când şi cum putem simți prezența lui Dumnezeu (ora, locul, circumstanțele) sunt greu de redat prin cuvinte. Întâlnirea cu Domnul e o experiență mistică, spirituală.

În al treilea rând, credința se bazează pe Cuvântul lui Dumnezeu. E vorba despre un „da", despre un „amin" spus Domnului care, mai devreme sau mai târziu, va face să se împlinească întocmai cuvântul său. Credința implică ideea de fidelitate, Dumnezeu este întotdeauna fidel cuvântului şi promisiunilor sale, iar omul, la rândul său, trebuie să îşi demonstreze fidelitatea față de alianță, față de Cuvânt.

În încheiere, trebuie subliniată ideea itinerarului credinței. Pe de o parte, se cere să fim pelerini, viața este un pelerinaj (a ieşi – a merge – a ajunge la o țintă). Poate că ar trebui să conştientizăm mai mult *vocația* de nomazi. Religia noastră este una a exodului: ascultăm vocea lui Dumnezeu care cheamă şi alege; ne avântăm în călătorii acceptând şi pericolele, convinşi că Domnul ne ține de mână. Pe de altă parte, în acest drum al credinței e nevoie de *convertire* continuă. Chiar dacă s-a spus „da" unei chemări din partea lui Dumnezeu, e nevoie de reînnoirea permanentă a adeziunii.

[20] Dumnezeul istoriei, un Dumnezeu viu, al lui Abraham, Isaac şi Iacob. Abraham oferă şi o viziune despre divinitate. Acest Dumnezeu rămâne învăluit în mister, este mereu înaintea noastră, nu poate fi cuprins.

Răspunsul iniţial constituit pe ascultare şi supunere faţă de Cuvânt trebuie actualizat în mod constant.

Tot la final, şi ideea modelului de credinţă. Abraham a transmis un tip de credinţă pe care l-au scos în evidenţă şi autori din NT şi pe care trebuie să ni-l însuşim. Asemenea patriarhului, şi creştinul de azi să îl aşeze pe Dumnezeu mai presus de toate (chiar deasupra unicului „fiu" iubit şi garanţia promisiunii). Credinţa adevărată înseamnă a te încrede în Domnul chiar atunci când se pare că îţi ia totul. Credinţa înseamnă a muri pentru a renaşte.

În fine, un îndemn la a imita exemplul de încredere al lui Abraham, omul care a crezut. La fel ca el, şi omul contemporan să creadă şi să spere împotriva oricărei speranţe, în ascultare, încredere şi supunere desăvârşită la voinţa şi planul Domnului.

Bibliografie

ALFARO J., „La fede come dedizione personale dell'uomo a Dio e come accettazione del messaggio cristiano", *Concilium* 3 (1967) 61-89.

________, „Foi et existence", *Nouvelle Revue Theologique* 90 (1967) 561-580.

BULTMANN R. – WEISER A., „pisteuo", în G. KITTEL – G. FRIEDRICH, ed., *Grande Lessico del Nuovo Testamento*, X, Paideia, Brescia 1975.

COENEN L. – BEYREUTHER E. – BIETENHARD H., ed., *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*, EDB, Bologna 1976.

MARTINI C.M., *Abramo nostro padre nella fede*, Borla, Roma 1983.

MOLARI C., *La fede e il suo linguaggio*, Cittadella editrice, Assisi 1972.

PONCE J. – HERNANDEZ E.J., *Abramo il credente. Secondo la Scrittura e il Midrash*, Grafite, Napoli 1998.

RATZINGER J., *Introducere în creştinism: prelegeri despre Crezul apostolic*, Sapientia, Iaşi 2004.

RAVASI G., *Întrebări privitoare la credinţă*, Humanitas, Bucureşti 2011.

RÖMER T., ed., *Abraham. Nouvelle jeunesse d'un ancêtre*, Labor et fides, Genève 1997.

ROSSANO P. – RAVASI G. – GIRLANDA A., ed., *Nuovo Dizionario di Teologia biblica*, San Paolo, Cinisello Balsamo 1988.

SÉGAL A., *Abraham. Enquête sur un patriarche*, Bayard, Paris 2003.